

Nederlands
Jeugdinstituut

Wat speelt er bij de overgang van 17 naar 18 jaar?

Een verkenning naar knelpunten
en oplossingsrichtingen voor de begeleiding van mbo-
studenten met een extra ondersteuningsbehoefte

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Werkwijze.....	4
2	Wie zijn de mbo-studenten met een extra ondersteuningsbehoefte?	5
3	Welke knelpunten zijn er voor mbo-studenten bij de overgang naar 18 jaar?.....	7
3.1	Studenten hebben niet allemaal een steunend netwerk en zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de mbo-school daar wel van uitgaat	8
3.2	Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de kwalificatieplicht vervalt.....	10
3.3	Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de ouderlijke verantwoordelijkheid verandert.....	11
3.4	Studenten zijn wel financieel zelfstandig, maar nog niet financieel zelfredzaam	12
3.5	Studenten kampen soms met (dreigende) dakloosheid.....	12
3.6	Continuïteit in de zorg ontbreekt soms bij de overgang van de jeugdzorg naar volwassenen-ggz	13
4	Hoe kunnen mbo-scholen rekening houden met de knelpunten?	15
4.1	Mbo-studenten zijn geen mini-volwassenen, het zijn jongeren in ontwikkeling naar volwassenheid	15
4.2	Betrek het supportnetwerk vanaf de start bij de opleiding van de student.....	17
4.3	Bevorder de financiële zelfstandigheid en zelfredzaamheid.....	18
4.4	Wat te doen aan hardnekkige problemen?	19
5	Organisaties waarmee we gesproken hebben	20
6	Gebruikte bronnen	21

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Alle mbo-studenten verdienen een stevige basis voor hun toekomst: een diploma waarmee ze klaar zijn voor de arbeidsmarkt en de samenleving. Dit geldt dus ook voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte.

Studenten zijn over het algemeen 16 jaar als ze aan een mbo-opleiding beginnen. Jongeren worden daarom vaak 18 jaar tijdens hun opleiding. In deze fase van hun leven maken jongeren ook de overgang naar volwassenheid door. Daardoor is dit een kwetsbare periode. Voor sommige studenten verloopt de overgang naar volwassenheid met horten en stoten. Dat komt bijvoorbeeld door een chronische ziekte of handicap, door problemen in hun relatie of woonsituatie, geldzorgen, problemen met instanties of doordat ze voor iemand in hun familie moeten zorgen. Ook ontstaan juist bij jongeren tussen 16 en 23 jaar vaak psychische klachten.

[Waar lopen jongeren tussen 16 en 27 jaar tegenaan? | Nederlands Jeugdinstituut](#)

Werkgroep 3 van de Verbeteragenda passend onderwijs mbo heeft als onderwerp de samenwerking van het mbo met het sociaal domein voor de inzet van hulp en zorg voor mbo-studenten. Deze werkgroep heeft het Nederlands Jeugdinstituut gevraagd te verkennen tegen welke knelpunten mbo-scholen aanlopen in de begeleiding van mbo-studenten met een ondersteuningsbehoefte tijdens de overgang van 17 naar 18 jaar. De werkgroep wil weten:

- Welke knelpunten zijn er voor mbo-studenten met een extra ondersteuningsvraag op het moment dat ze de overgang van 17 naar 18 jaar maken?
- Zijn er specifieke of hardnekkige vraagstukken die een goede overgang belemmeren?
- Hoe kunnen mbo-scholen rekening houden met deze knelpunten? En welke oplossingen en oplossingsrichtingen kunnen zij hiervoor uitwerken?

1.2 Werkwijze

In de periode van september 2024 tot januari 2025 is met 29 mensen gesproken, waaronder leden van Werkgroep 3, mbo-instellingen en organisaties die te maken hebben met het begeleiden van mbo-studenten met een extra ondersteuningsbehoefte.¹ Ook hebben we via het ouderpanel van Ouders & Onderwijs met twee ouders gesproken over hun ervaring met de ondersteuning door de mbo-instelling. Tijdens de gesprekken hebben alle betrokkenen vanuit hun perspectief en ervaring inzichten, knelpunten, oplossingsrichtingen en aanbevelingen gedeeld over de overgang van 17 naar 18 jaar voor mbo-studenten met een ondersteuningsbehoefte.

Verbeteragenda Passend Onderwijs mbo 2020-2025

Na de evaluatie van het passend onderwijs in 2020, heeft het ministerie van OCW de Verbeteragenda Passend Onderwijs mbo 2020-2025 opgesteld. In deze Verbeteragenda werken diverse partijen met elkaar in vier werkgroepen samen aan verbeterlijnen. Deze verkenning is een product van werkgroep 3. De werkgroep zet zich in voor de verbetering van de samenwerking van mbo-instellingen in het sociaal domein bij de ondersteuning voor mbo-studenten. Bij deze werkgroep zijn de volgende partijen betrokken: de ministeries van OCW en VWS, gemeente Utrecht, MBO Raad, Ieder(in), JongPIT, VNG, Jeugdzorg Nederland, Deltion College, mbo Rijnland, Jellinek, Nederlandse ggz, Ouders & Onderwijs, Sociaal Werk Nederland en het Nederlands Jeugdinstituut. In 2023 heeft de werkgroep Mbo-student centraal opgeleverd.

Lees hier meer over de Samenwerking tussen mbo en hulpverlening | Nederlands Jeugdinstituut

¹ We hebben gesproken met professionals in diverse functies: w.o. coördinator passend onderwijs, orthopedagoog, teamleider ondersteuning, schoolmaatschappelijk werker en doorstroomcoördinator. In hoofdstuk 5 staat een overzicht met alle betrokken mbo-scholen en organisaties.

2 Wie zijn de mbo-studenten met een extra ondersteuningsbehoefte?

Iets meer dan een [kwart van de studenten](#) in het mbo heeft een extra ondersteuningsbehoefte. Deze studenten hebben in het onderwijs soms een andere route, aanpassing, voorziening of regeling nodig om een diploma te halen en/of om succesvol de overstap naar de arbeidsmarkt te kunnen maken. Op de website [Mbo toegankelijk](#) kunnen mbo-studenten lezen welke voorzieningen, aanpassingen en regelingen in hun situatie kunnen helpen.

De studenten met een extra ondersteuningsbehoefte op het mbo zijn grofweg onder te verdelen in twee groepen:

1. Mbo-studenten met een chronische ziekte of handicap van wie de ondersteuningsbehoefte al bekend is bij aanmelding.² Dit is de oorspronkelijke doelgroep van de wet Passend Onderwijs. Deze studenten zijn vaak nog geen 18 jaar oud en geven vaak bij aanmelding aan dat ze een extra ondersteuningsbehoefte hebben.^{3,4}
2. Mbo-studenten kunnen ook om andere redenen extra ondersteuning nodig hebben om te voorkomen dat ze gaan verzuimen of zelfs uitvallen. Het kan gaan om een ondersteuningsbehoefte door belemmeringen en kwetsbaarheden in één of meer van hun [vijf leefdomeinen](#): support, wonen, school en werk, inkomen en welzijn.

Mbo-studenten met een chronische ziekte of handicap

Dit is de oorspronkelijke doelgroep van de wet Passend Onderwijs. Inmiddels bestaan er voor de doelgroep bredere formuleringen, bijvoorbeeld:

- [Mbo-studenten](#) die vanwege een functiebeperking, chronische ziekte, psychische klachten, zwangerschap, jong ouderschap, gendertransitie of bijzondere familieomstandigheden zoals mantelzorg een extra ondersteuningsbehoefte hebben.
- [Mbo-studenten](#) met een ondersteuningsbehoefte als gevolg van een ziekte, stoornis, beperking of handicap (onomkeerbaar of langdurig van aard), een taalachterstand, een bijzondere thuissituatie of een andersoortige kwetsbaarheid aan de eigen persoonlijkheid, talenten, creativiteit en mentale en fysieke mogelijkheden.
- [Mbo-studenten](#) met een handicap of chronische ziekte, een gebrek aan een helpende omgeving, onvoldoende financiële middelen, en/of een onderbroken schoolcarrière.

² Artikel 8.1.3 [Wet Educatie en Beroepsonderwijs](#)

³ [Routekaart met tips voor intake passend onderwijs - Passend Onderwijs](#)

⁴ Deze groep is grotendeels in beeld bij de aanmelding, maar niet alle aspirant-studenten melden hun extra ondersteuningsbehoefte bij aanmerking. Ook wordt dit niet altijd in de overdracht vanuit de vooropleiding gedeeld.

Jongeren in ontwikkeling naar volwassenheid

Voor veel jongeren is het bij de aanmelding en aanvang van de mbo-opleiding nog niet duidelijk dat ze een extra ondersteuningsbehoefte hebben. Tegelijkertijd verandert er wel veel in hun dagelijks leven: ze gaan voor het eerst naar vervolgonderwijs en gaan soms zelfstandig wonen, eigen geld verdienen en hun eigen administratie beheren. De relatie met hun ouders verandert en ze beslissen steeds meer zelf.

“18+ heeft te maken met opeenstapeling van dingen die je op je bord krijgt. Waar je soms nog niet voldoende geleerd hebt om dat te doen [...], omdat je hersens nog moeten doorgroeien.”

Teamleider ondersteuningsafdeling

Bij jongeren met meerdere belemmeringen en kwetsbaarheden kan de ondersteuningsbehoefte rond hun achttiende jaar ontstaan

Sommige mbo-studenten ervaren al belemmeringen en kwetsbaarheden op één of meer van hun vijf leefdomeinen, bijvoorbeeld door problemen in hun woonsituatie, geldzorgen, problemen met instanties, doordat ze voor iemand in hun familie moeten zorgen of doordat ze psychische klachten krijgen. Vanaf hun achttiende verjaardag worden ze geacht hun zaken zelf te kunnen regelen. Niet alle mbo-studenten kunnen dit al voldoende. Als deze groep dan ook nog niet of onvoldoende kan terugvallen op hun netwerk of op hun ouders, lopen ze het risico op verzuim en schooluitval. Hun (latente) ondersteuningsbehoefte wordt dan dus pas na hun achttiende verjaardag duidelijk.

“Je bent 18, je moet voldoen aan een heleboel eisen, en als er dan één onderdeel van het kaartenhuis niet klopt, werken een heleboel andere onderdelen ook niet mee. En dan bestaat het risico om zo iemand te verliezen in de opleiding.”

Specialist passend onderwijs

3 Welke knelpunten zijn er voor mbo-studenten bij de overgang naar 18 jaar?

- Wat zijn de knelpunten voor mbo-studenten met een extra ondersteuningsbehoefte door chronische ziekte of handicap op het moment dat ze de overgang van 17 naar 18 jaar maken?
- Welke knelpunten kunnen er gedurende de opleiding ontstaan voor studenten die om een andere reden extra ondersteuning nodig hebben?
- Zijn er specifieke of hardnekkige vraagstukken die een goede overgang belemmeren?

Voor studenten met een chronische ziekte of handicap zijn er weinig tot geen knelpunten in de overgang naar 18 jaar.

Uit de gesprekken blijkt dat er weinig verandert voor studenten van wie de ondersteuningsbehoefte al bekend is wanneer zij 18 jaar worden. Dit geldt vooral voor studenten met een chronische ziekte of handicap. Zij hebben voor hun achttiende jaar al regelingen moeten treffen om onderwijs te kunnen volgen. Het bereiken van de leeftijd van 18 jaar heeft weinig invloed op de regelingen, hulpmiddelen en ondersteuning die zij al ontvangen.

“Bij chronische aandoeningen gaat het vooral over verzuim, maar is er niet zozeer een verschil tussen 18- en 18+. Wat je kan regelen voor iemand met een chronische aandoening verandert niet.” Vrijwilliger Ieder(in)

Vanaf 18 jaar is de student voor de wet volwassen. Dit heeft invloed op de opleiding, maar ook op andere levensterreinen van de student. Zo mogen jongeren vanaf 18 jaar trouwen zonder toestemming van hun ouders, mogen ze 's nachts werken, een proces aanspannen of zelf aangeklaagd worden, hun naam laten veranderen, een bedrijf starten, zelfstandig autorijden, zich inschrijven voor een sociale huurwoning en stemmen bij de verkiezingen.

Knelpunten voor studenten bij wie de ondersteuningsbehoefte pas gedurende de opleiding in beeld komt of ontstaat

Niet alle studenten met een extra ondersteuningsbehoefte zijn direct na aanmelding in beeld. Studenten die aangeven geen ondersteuningsbehoefte te hebben, denken soms dat ze geen extra faciliteiten, begeleiding of hulpmiddelen nodig hebben. Dit komt bijvoorbeeld doordat dit op de middelbare school ook niet heel expliciet aan de orde was. Of ze kiezen er bewust voor om hun ondersteuningsbehoefte niet kenbaar te maken omdat ze met een schone lei aan een nieuwe opleiding willen beginnen. Jongeren in deze leeftijdsfase willen vooral niet als anders dan hun leeftijdsgenoten gezien worden. Schaamte over een ondersteuningsbehoefte kan hierin dus een rol spelen. Om deze redenen komt de extra ondersteuningsbehoefte ook tijdens het kennismakingsgesprek niet altijd op tafel. En bij een deel van de studenten blijkt pas bij de overgang van 17 naar 18 jaar of in de periode na de achttiende verjaardag dat er toch problemen of belemmeringen spelen waarvoor ze extra ondersteuning nodig hebben om de opleiding succesvol te kunnen blijven doorlopen.

“Probleem op het mbo is dat je pas recht hebt op extra ondersteuning als je dat van tevoren aanvraagt.” Onderwijsconsulent

De volgende knelpunten kunnen effect hebben op de schoolloopbaan van mbo-studenten:

1. Studenten hebben niet allemaal een steunend netwerk en zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de mbo-school daar wel van uitgaat
2. Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de kwalificatieplicht vervalt
3. Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de ouderlijke verantwoordelijkheid verandert
4. Studenten zijn wel financieel zelfstandig, maar nog niet financieel zelfredzaam
5. Studenten kampen soms met (dreigende) dakloosheid
6. Continuïteit in de zorg ontbreekt soms bij de overgang van de jeugdzorg naar volwassenen-ggz

3.1 Studenten hebben niet allemaal een steunend netwerk en zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de mbo-school daar wel van uitgaat

De meeste studenten die aan een mbo-opleiding beginnen zijn 16 jaar oud. Een groot deel van deze studenten komt rechtstreeks van het vmbo, de havo of het praktijkonderwijs, waar intensieve begeleiding voor leerlingen en actieve ouderbetrokkenheid de norm was. Op lang niet alle mbo-opleidingen is het gebruikelijk om ouders te betrekken. Op veel mbo-opleidingen wordt verwacht dat

studenten zelf actie ondernemen of hulp vragen als dat nodig is. Maar niet alle studenten kunnen dat. Hierdoor kan het gebeuren dat studenten met problemen langzamerhand steeds meer vastlopen. Dat gebeurt vooral als de problemen en verantwoordelijkheden zich opstapelen. Studenten weten dan niet altijd hoe ze op tijd en op de juiste plek hulp kunnen vragen.

Als het niet goed gaat met een student op school, als de student problemen krijgt, verzuimt of slecht gaat scoren, lukt het de opleiding niet altijd om dit te keren. Zeker niet als de student slecht bereikbaar is of niet wil dat ouders erbij betrokken worden. De school kan ook niet altijd ouders of andere steunfiguren betrekken omdat de school geen relatie met hen is aangegaan. Zeker bij studenten van 18 jaar of ouder is het op veel mbo-scholen ook niet meer mogelijk om ouders erbij te betrekken. Dat komt doordat ze de studenten hiervoor geen toestemming hebben gevraagd en doordat het studentvolgsysteem de gegevens van ouders heeft 'uitgeschakeld'.

Hoe zit het met de AVG-wetgeving en de leeftijd van studenten?

Tot 16 jaar zijn ouders volledig betrokken bij alle schoolse zaken. Zij zijn nog de wettelijk vertegenwoordiger van hun kind en moeten bijvoorbeeld toestemming geven aan school voor het verwerken van de persoonsgegevens van hun kind. Een uitzondering wordt gemaakt als er ernstige bezwaren zijn om de ouders bij de school te betrekken. Of dat het geval is, bepaalt de school in overleg met de student.

Vanaf 16 jaar hebben de scholen de wettelijke verplichting om ouders te informeren over studievoortgang en aanwezigheid zolang de student minderjarig is, tenzij er ernstige bezwaren zijn om dit te doen. Of dit laatste het geval is, bepaalt de school in overleg met de student. Het informeren van ouders gebeurt bijvoorbeeld via ouderportalen van het studentvolgsysteem of in gesprekken, maar altijd binnen de kaders van 'gerechtvaardigd belang' en volgens de privacyregels. Studenten beslissen vanaf deze leeftijd zelf over hun persoonsgegevens. Dit betekent dat ouders alleen toegang hebben tot andere informatie dan studievoortgang en aanwezigheid als hun kind daarvoor expliciet toestemming geeft. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om informatie over de redenen van ongeoorloofd verzuim of over de inhoud van extra begeleidingsafspraken.

Vanaf 18 jaar zijn studenten zelf volledig verantwoordelijk voor al hun eigen gegevens. Ouders mogen alleen worden betrokken of informatie ontvangen als studenten daar expliciet toestemming voor geven. De studenten bepalen zelf wat wel en niet gedeeld mag worden en kunnen dat op ieder moment veranderen via het studentvolgsysteem. Sommige scholen geven studenten zelf de mogelijkheid om de ouderbetrokkenheid in dit systeem 'aan' of 'uit' te zetten.

Wet verbetering rechtsbescherming MBO-studenten

3.2 Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de kwalificatieplicht vervalt

Tot hun zestiende jaar vallen alle jongeren onder de leerplicht en moeten ze voltijds naar school. Tussen 16 en 18 jaar geldt de kwalificatieplicht: dit is (minimaal) een diploma havo, vwo of mbo (niveau 2, 3 en 4). De kwalificatieplicht vervalt dus als de student 18 jaar wordt of een startkwalificatie haalt. Dit betekent dat studenten van 18 jaar en ouder, ook zonder diploma, niet meer verplicht zijn om een opleiding te volgen en ingeschreven te staan op een school. Het kan voorkomen dat studenten tegen zoveel problemen en uitdagingen aanlopen dat ze veel verzuimen of zelfs voortijdig stoppen met de opleiding. Zolang de student op school zit, is de school wel verplicht om ongeoorloofd verzuim van meer dan 4 weken te melden bij het Doorstroompunt. Ook het verlaten van school zonder startkwalificatie wordt bij het Doorstroompunt gemeld.

Doorstroompunt voor jongeren 18-27 jaar zonder startkwalificatie

Jongeren tussen de 18 en 27 jaar die zonder startkwalificatie de school verlaten, zijn in beeld bij het Doorstroompunt (voorheen RMC-regio). Hun doorstroomcoach helpt hen om weer terug te gaan naar school of begeleidt hen naar werk of een vorm van dagbesteding of zorg. Dit geldt niet voor jongeren met een startkwalificatie die door hun problemen en uitdagingen uitvallen of dreigen uit te vallen. Voor hen is er geen ander professioneel vangnet dan wat de mbo-school hen te bieden heeft volgens het begeleidings- en verzuimbeleid. Zie voor alle rechten en plichten van school en studenten het studentenstatuut van de mbo-instelling.

3.3 Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de ouderlijke verantwoordelijkheid verandert

Als een jongere 18 jaar wordt, verandert de wettelijke verhouding tussen ouder en kind. Financieel en administratief verschuiven veel verantwoordelijkheden naar de jongere zelf. Zo stopt voor de ouders de kinderbijslag en het kindgebonden budget. De jongere moet de tegemoetkoming in de schoolkosten of studiefinanciering zelf aanvragen en een DigiD aanmaken. Wel zijn ouders nog steeds financieel aansprakelijk en hebben ze een onderhoudsplicht tot 21 jaar zolang hun kind nog niet financieel zelfstandig is.

De opleiding communiceert meestal uitsluitend nog met de student en niet meer met de ouders. Zo brengt de school alleen de student nog op de hoogte van de studievoortgang⁵ en moet de student zichzelf ziekmelden. Ouders kunnen alleen betrokken worden en inzage krijgen in het dossier van de student of de studievoortgang wanneer de school daarover afspraken heeft gemaakt met de student. Dat gebeurt op lang niet alle scholen.

“Eigenlijk heb je het netwerk van een student vaak keihard nodig op het moment dat de problemen groeien. Ik denk dat we soms de mogelijkheden niet voldoende benutten. Ook omdat we daarvoor toestemming van de student nodig hebben.” Psycholoog

Ouderbetrokkenheid op het mbo

Scholen worstelen met de vraag hoe zij ouders of andere steunfiguren kunnen betrekken, vooral wanneer studenten dit niet meer willen als ze 18 zijn geworden. In veel gevallen stopt het contact van de school met ouders helemaal zodra studenten 18 jaar zijn. Sommige scholen lijken op zoek te zijn naar een manier waarop ze studenten samen met ouders kunnen begeleiden, maar andere scholen gaan ervanuit dat het eigenlijk geen optie is om ouders bij school te betrekken.

In deze handreiking van het Expertisepunt LOB kun je meer lezen over het belang van ouderbetrokkenheid: [Handreiking ouderbetrokkenheid en verzuim op het mbo](#).

---

5 Artikel 7.1.5 van de [Wet educatie en beroepsonderwijs](#)

3.4 Studenten zijn wel financieel zelfstandig, maar nog niet financieel zelfredzaam

De meest jongeren ontwikkelen zich tot financieel zelfstandige en zelfredzame burgers, zeker als de thuissituatie hen daarin steunt en hun ouders hen helpen. Maar er zijn ook mbo-studenten zonder steunende thuissituatie, waardoor hun financiële zelfstandigheid en zelfredzaamheid onder druk staat.

“Ik zie veel jongeren in paniek raken. Dat zijn jongeren die geen steun van een netwerk hebben en het geld niet hebben om rond te komen.” Doorstroomcoördinator

Financiële problemen door gebrek aan financiële zelfredzaamheid

Veel mbo-studenten weten niet goed hoe ze moeten omgaan met hun financiële zelfstandigheid. Een deel van hen zit in een financieel kwetsbare positie. Zij hebben niemand in hun netwerk die ze wegwijs kan maken. En ze hebben moeite om aanspraak te maken op financiële regelingen waarop ze recht hebben, zoals studiefinanciering en studietoelage. Uit angst dat ze dit geld moeten terugbetalen, zijn ze terughoudend in het aanvragen van deze voorzieningen. Steeds meer studenten hebben schulden of betalingsachterstanden. Dat kan leiden tot veel stress, verzuim, schooluitval en soms zelfs tot criminele activiteiten.

Studenten in de financiële problemen stoppen met de opleiding om te gaan werken

Veel mbo-studenten maken zich zorgen over hun financiële situatie. Zij hebben over het algemeen niet veel te besteden, minder dan bijvoorbeeld studenten op het hbo en wo. Deze geldzorgen beïnvloeden soms zelfs de studiekeuze. Als mbo-studenten om wat voor reden dan ook eerder stoppen met hun niveau 3- of 4-opleiding en bijvoorbeeld gaan werken, moeten ze het lesgeld terugbetalen.⁶

3.5 Studenten kampen soms met (dreigende) dakloosheid

Om verschillende redenen kunnen mbo-studenten te maken krijgen met dreigende dakloosheid of echte dakloosheid. Dat gebeurt bijvoorbeeld wanneer hun ouders hen het huis uitzetten of wanneer ze na jeugdzorg met verblijf na hun achttiende verjaardag geen onderdak meer hebben. Dat zijn voor studenten erg stressvolle situaties waardoor het volgen van de opleiding soms geen prioriteit heeft.

Leestip: Er zijn steeds meer dakloze jongeren. Zo kunnen scholen helpen - De Correspondent

⁶ Dit is niet het geval voor niveau 1- en 2-opleidingen en in het hbo en wo.

3.6 Continuïteit in de zorg ontbreekt soms bij de overgang van de jeugdzorg naar volwassenen-ggz

Jongeren met psychische problemen of gedragsproblemen die hulp en ondersteuning ontvangen onder de vlag van jeugdzorg, vallen tot 18 jaar onder de Jeugdwet en daarna onder de Zorgverzekeringswet.

“Het aantal studenten dat stopt met studeren omdat het echt niet gaat, mentaal of lichamelijk, groeit.” Studentbegeleider

Op het moment dat een jongere 18 jaar wordt en daarmee volwassen is voor de wet, valt de hulp en ondersteuning niet meer onder de Jeugdwet, maar onder andere wetten, bijvoorbeeld de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) of de Zorgverzekeringswet. Soms valt de benodigde hulp nog wel onder de Jeugdwet via de Verlengde jeugdwet. Gemeenten en verzekeraars zijn verplicht om te zorgen voor een goede aansluiting tussen Jeugdwet en Zorgverzekeringswet. Voor de Zorgverzekeringswet geldt een eigen bijdrage. Sommige gemeenten hebben voor jongeren die deze eigen bijdrage niet kunnen betalen, een regeling om deze kosten (deels) te vergoeden.

Jeugdzorg is de verzamelnaam voor jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Het gaat om alle vormen van hulp en ondersteuning, van lichte preventieve zorg tot zeer gespecialiseerde psychische zorg.

Volwassenen-ggz, of ggz is de verzamelterm voor deze hulp na het achttiende jaar. Deze vorm van gezondheidszorg richt zich op het voorkomen en behandelen van lichte tot zware psychische aandoeningen, zoals depressie, angst, ADHD, autisme en persoonlijkheidsstoornissen.

In de praktijk sluiten de aangeboden hulp en ondersteuning in de jeugdzorg en de volwassenen-ggz niet altijd goed op elkaar aan. Dat komt door een verschil in benadering. De volwassenen-ggz kijkt vooral naar de stoornis. De jeugd-ggz beoordeelt jongeren meer tegen de achtergrond van hun ontwikkeling, kijkt naar omgevingsfactoren en klachten die voorafgingen aan de huidige klachten.

Leestip: Jongeren: bereid ons beter voor op de overstap naar volwassenen-ggz – Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie

Problematiek kan voortduren of verergeren door wachtlijsten in de ggz

Jongeren die hulpverlening vanuit de Jeugdwet ontvangen en deze ook nog nodig hebben als ze 18 jaar zijn geworden, komen vaak niet meteen voor deze hulp in aanmerking omdat er lange wachtlijsten zijn. Dit uitstel van hulp kan voor studenten een toename van problemen op school veroorzaken, hun schoolloopbaan belemmeren of vroegtijdig schoolverlaten in de hand werken. De mbo-instelling krijgt hierdoor te maken met een toename van het aantal studenten met complexe of heftige problematiek op school.

Jeugdhulp is niet altijd beschikbaar voor klachten die ontstaan als de student bijna 18 jaar is

Studenten die psychische problemen of gedragsproblemen krijgen in de periode vlak voor hun achttiende verjaardag, krijgen voor de resterende maanden tot hun achttiende niet altijd meer hulp van jeugdhulporganisaties. Dat komt doordat deze organisaties deze jongeren maar tot hun achttiende kunnen begeleiden en voor deze korte periode de financiering niet rond kunnen krijgen. Jongeren moeten dan wachten tot hun achttiende verjaardag en zich vervolgens via de huisarts aanmelden voor zorg waarvoor wachtlijsten bestaan.

Samenwerking met ggz-hulpverlening valt weg bij 18+

Scholen weten bij meerderjarige studenten minder goed welke begeleiding zij op school nodig hebben omdat er geen doorlopende lijn is in de samenwerking met de jeugdhulporganisatie. Scholen hebben de ervaring dat jeugdhulporganisaties graag bereid zijn om contact te hebben met school over de ondersteuningsbehoefte van de student.

Omdat de volwassen-ggz een andere benadering heeft en volwassenen vooral op stoornisniveau beoordeelt, werken ggz-hulpverleners vooral samen met de student zelf. En niet met de school of steunfiguren in de omgeving van de jongere, zoals bij jeugdzorg vanzelfsprekender is. Scholen hebben daardoor weinig zicht op de situatie van de student en kunnen er op school minder goed rekening mee houden.

4 Hoe kunnen mbo-scholen rekening houden met de knelpunten?

“Ze zeggen wel: ‘je hebt een zorgplicht’, maar waar die uit bestaat? Ja, kom daar maar eens achter.” Coördinator loopbaancentrum

4.1 Mbo-studenten zijn geen mini-volwassenen, het zijn jongeren in ontwikkeling naar volwassenheid

Knelpunt 1.

Studenten hebben niet allemaal een steunend netwerk en zijn nog niet zelfredzaam; de mbo-school gaat daar wel van uit.

Knelpunt 2.

Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de kwalificatieplicht vervalt.

Het is belangrijk om je als school en als professional bewust te zijn van de leeftijdsfase waarin de student zich bevindt en de kwetsbaarheid die daarbij hoort. Studenten die instromen in het mbo zijn vaak op emotioneel gebied nog erg jong. Het is niet realistisch om als school te verwachten dat studenten zelfredzaam zijn, weten wat zij doen en willen, en al vanaf de start op school zelf om hulp kunnen vragen. Vaak is dat nog niet het geval bij 16-jarigen, maar ook nog niet bij alle 18-jarigen. Juist in de overgang naar volwassenheid is begeleiding en hulp voor deze jongeren essentieel.

Laat de student niet los bij 18+!

Op de dag dat studenten 18 jaar worden, komen ze wettelijk op eigen benen te staan. Juist in deze fase hebben veel studenten ondersteuning nodig. De school verliest de grip op haar studenten minder snel door de begeleidings- en ondersteuningsstructuur op school te verstevigen en in het verzuimbeleid rekening te houden met deze studenten. Als de school de studenten goed kent en weet wat er bij hen speelt naast de opleiding, kan de school hen ook ondersteunen bij nieuwe verantwoordelijkheden. De student niet loslaten, betekent ook het netwerk van de student niet loslaten. Of dit nu de ouders of andere belangrijke steunfiguren zijn in het leven van de student.

“Het hangt ook een beetje af van hoe je het verpakt, hè. Je kan zeggen tegen een student ‘we willen je ouders bellen om door te geven dat je afwezig bent’, maar je kan ook een andere insteek kiezen, bijvoorbeeld: ‘Joh, we zien dat dit of dit misschien zou kunnen werken. Kunnen we met je meedenken?’ Zodat het niet een soort controle is, maar een teken dat je het beste met iemand voor hebt.” Expert passend ondersteunen

Student vroeg in beeld: speelt er een ondersteuningsbehoefte?

Uiteraard is er bij de aanmeld- en inschrijfperiode ruimte om de extra ondersteuningsbehoefte van de student samen goed in kaart te brengen. Alleen houdt het hier niet op. Scholen horen alert te blijven op eventuele extra ondersteuningsbehoeften van hun studenten. Veel studenten weten bij de start van de opleiding nog niet wat ze nodig hebben of zijn terughoudend om dit direct te melden. Daarom is het belangrijk om daar aandacht aan te blijven geven, vooral in het eerste jaar. Idealiter heb je als school met elke student een gesprek over de vraag ‘wat heb je nodig om de opleiding goed door te komen?’. Dit kun je bijvoorbeeld organiseren door een mentor, studieloopbaanbegeleider of zorgprofessional langs de klassen te laten gaan. Daarmee worden zij ook op een laagdrempelige manier zichtbaar voor de studenten.

“In deze kwetsbare levensfase ligt er voor studenten vaak een psychologische drempel om hulp te vragen waardoor sommige studenten dat niet of te laat doen.” Onderwijsconsultant

Praktijkvoorbeelden

- MBO College Amstelland neemt voor de herfstvakantie een vragenlijst af bij de studenten, waarin ze de ruimte krijgen om een hulpvraag te stellen. Dit zorgt ervoor dat meer studenten eerder in beeld zijn en minder studenten verzuimen of uitvallen.
- Bij Albeda gebruiken de studenten in aanloop naar hun achttiende verjaardag een checklist voor wat ze moeten regelen als ze 18 jaar worden. Dit verlaagt de drempel om hulp te vragen.
- Nimeto hanteert aan het begin van de opleiding de Test je Leefstijl vragenlijst en signaal-kaarten, om te zien wat er binnen de schoolpopulatie speelt en om hierop te kunnen inspelen.

4.2 Betrek het supportnetwerk vanaf de start bij de opleiding van de student

Knelpunt 3.

Studenten zijn nog niet zelfredzaam, terwijl de ouderlijke verantwoordelijkheid verandert.

Het is belangrijk dat ouderbetrokkenheid een vanzelfsprekend onderdeel wordt van de schoolcultuur. De wijziging in de wet vanaf 18 jaar hoeft hier geen struikelblok voor te vormen. Wanneer het voor een school normaal is om ouders en het netwerk bij de schoolloopbaan van de studenten te betrekken, en de school dit positief brengt, wordt het ook de norm voor ouders en studenten. Dit vraagt een investering van de school. Een heldere visie en een duidelijk beleid geven ruimte voor docenten en zorgprofessionals om ouderbetrokkenheid vorm te geven. Belangrijk hierbij is om naast duidelijke afspraken over verantwoordelijkheden en communicatie met ouders, tijd te investeren in ouderbetrokkenheid.

Op de volgende manieren kan een school het supportnetwerk betrekken bij de opleiding van de student:

Maak een goede start

De meeste mbo'ers zijn bij de start van hun opleiding minderjarig. Dit is een goed moment om ouders of andere steunfiguren bij de school te betrekken, bijvoorbeeld bij de intake, een inschrijvingsgesprek, een eerste studieloopbaangesprek of een voorlichtingsbijeenkomst. Dit kan ouders helpen om op de hoogte te raken van de verwachtingen en het verloop van de opleiding, en biedt hen de gelegenheid om vragen te stellen.

Werk aan een vertrouwensrelatie

Ouders worden vaak op afstand gehouden omdat een school verwacht dat een mbo-student zelfredzaam is of wordt. Stimuleer regelmatig contact met ouders, niet alleen bij problemen, maar ook bij belangrijke mijlpalen. Sommige scholen sluiten schoolperiodes af met exposities en presentaties van werk van studenten en nodigen ouders daar expliciet voor uit. Dat laat aan de studenten zien dat het normaal en positief is dat hun ouders meekijken en meeleven. En het helpt ouders hun kind te ondersteunen en betrokken te zijn bij school.

Organiseer meer dan één contactmoment

Het bieden van verschillende mogelijkheden voor ouders of een andere steunfiguur om betrokken te zijn, kan hen helpen om actief betrokken te blijven bij de opleiding. Dit kan bijvoorbeeld een informatieavond zijn over wat er verandert bij 18 jaar of over perspectieven op de arbeidsmarkt, maar kan ook een individueel voortgangsgesprek zijn met student en ouder.

TIPS om de ouderbetrokkenheid te verhogen

- Stel ouderbetrokkenheid al in het kennismakingsgesprek aan de orde zodat de student weet dat de school het belangrijk vindt om ouders of een andere steunfiguur te betrekken.
- Zet niet automatisch het vinkje van de ouderbetrokkenheid 'uit' als de student 18 jaar is, maar ga in de periode daarvoor met studenten in gesprek en wijs hen op de voordelen van het betrekken van ouders.
- Geef studenten vervolgens de actieve opdracht om de wenselijkheid van ouderbetrokkenheid in het studentenvolgsysteem aan te geven, zodat het niet automatisch op 'nee' komt te staan.

4.3 Bevorder de financiële zelfstandigheid en zelfredzaamheid

Knelpunt 4.

Studenten zijn wel financieel zelfstandig, maar nog niet financieel zelfredzaam

Om de financiële zelfredzaamheid en zelfstandigheid te verhogen en daarmee de kans op schooluitval door financiële problemen te verlagen, doen we de volgende aanbevelingen:

- Signaleer op tijd financiële problemen bij studenten en verwijs hen door naar beschikbare financiële educatie en begeleiding. Ga bijvoorbeeld in het eerste jaar langs de klassen om onder de aandacht te brengen dat studenten financiële ondersteuning op school kunnen krijgen, bijvoorbeeld van de budgetcoach of het financieel inlooppreekuur.
Lees meer over de begeleiding van studenten met dreigende financiële problemen of geldzorgen op [Omgaan met geldzorgen van studenten](#).

- Maak afspraken met bedrijven over stagevergoedingen. Ga met stagebedrijven in gesprek over stagevergoedingen voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte in een financieel kwetsbare positie. Doe dit in ieder geval totdat er een landelijke stagevergoedingsregeling is.

“Werkgevers moeten zich gaan realiseren dat ze een stapje harder moeten lopen om de verschillend bedrade werknemers een plek te geven en daar in hun werkstructuur iets mee te doen. Dat is niet alleen de opdracht van school. Ik vind het voor 18-plussers een hele opgave om zélf aan te geven en te verwoorden dat ze een ondersteuningsbehoefte hebben.”

Adviseur loopbaanbegeleiding en expert passend ondersteunen

TIP - Aanvullende beurs – verklaring deskundige

Als studenten een aanvullende beurs willen aanvragen, maar hun ouders willen of kunnen niet meewerken, mag de school, bijvoorbeeld de schooldecaan of de studieloopbaanbegeleider, de Verklaring deskundige tekenen waarmee de student een aanvullende beurs kan aanvragen.

Zie: [Aanvullende beurs of toelage: Problemen met ouders - DUO](#)

4.4 Wat te doen aan hardnekkige problemen?

Knelpunt

Knelpunt 5.

Studenten die kampen met (dreigende) dakloosheid

Knelpunt

Knelpunt 6.

Continuïteit in de zorg ontbreekt soms bij de overgang van de jeugdzorg naar volwassenen-ggz

**Hardnekkig
probleem**

Als mbo-school kun je situaties tegenkomen waarin studenten vastlopen in levensdomeinen buiten de opleiding om. Dat zijn problemen waar een school niet veel aan kan doen, maar waarbij de school er wel kan zijn voor de student en kan meedenken

over vervolgstappen. De school kan externe professionals in de school halen om overbruggingszorg te bieden, bijvoorbeeld een schoolmaatschappelijk werker of een schoolpsycholoog. Ook kan de studentbegeleider wekelijks met de student bespreken hoe het gaat, meedenken bij wie de student in de naaste omgeving terecht kan of praktisch ondersteunen door samen met de student contact te leggen met instanties of de gemeente.

5 Organisaties waarmee we gesproken hebben

Scholen

Albeda College
DCTerra
De Meerwaarde
Deltion College
Firda
MBO College Amstelland
Nimeto
Noorderpoort
ROC Midden Nederland
ROC Rivor
ROC van Amsterdam

Overig

ECIO
FERM (Doorstroompunt regio 11)
Ieder(in)
Ingrado
Jeugdzorg Nederland
JOBmbo
Kennispunt MBO Onderwijs en Examinering (MBO Raad)
Ministerie van Algemene Zaken
Ministerie van Volksgezondheid, welzijn en sport
Onderwijsconsulenten
Ouderpanel Ouders & Onderwijs
Ouders & Onderwijs
Platform Passend Onderwijs (MBO Raad)

6 Gebruikte bronnen

- Bos, B., Molenaar, R. en J. Zweerink (2021). 'Samenhang tussen problemen en de kans op voortijdig schoolverlaten'. Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Geen leeftijdsgrens meer in artikel 36bPw (Divosa.nl).
- Groen, A., Van den Enden, G. en N. Veerman (2024). 'Nibud Studentenonderzoek 2024; Onderzoek naar de geldzaken van mbo-, hbo- en wo-studenten'. Nibud.
- JOB-monitor passend onderwijs in het mbo 2023-2024 (Jobmbo.nl)
- Kosten mbo-opleiding (Rijksoverheid.nl).
- Lesgeld: Lesgeld terugvragen of termijnregeling stopzetten (Duo.nl).
- Lusse, M., en L. Schenk (2023). Omgaan met geldzorgen van mbo-studenten: Handreiking voor professionals in het mbo. Hogeschool Rotterdam.
- Mastwijk, H. en Y. van der Ree, (2002). 'BPV-Handboek voor de begeleiding van mbo-studenten met een extra ondersteuningsbehoefte'. Ingrado.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (19 april 2024) Beleidskader Met elkaar voor alle kinderen en jongeren werken aan een inclusieve leeromgeving. OCW.
- Omgaan met geldzorgen van studenten (Nji.nl).
- Routekaart met tips voor intake passend onderwijs - Passend Onderwijs (Passendonderwijs.nl)
- Samenwerking tussen mbo en hulpverlening (Nji.nl)
- Stagepact MBO 2023-2027 (2023) (Rijksoverheid.nl).
- Ven, H. van de, De Jong, E., Fafeanie, V. (2023). 'Mbo-student centraal. Samenwerken voor een succesvolle en kansrijke toekomst'. Nederlands Jeugdinstituut.
- Waar lopen jongeren tussen 16 en 27 jaar tegenaan? (Nji.nl)
- Welk beleid is nodig voor jongeren in de overgang naar volwassenheid? (Nji.nl)

Wil je meer lezen over de ontwikkeling van jongeren naar volwassenheid?

- Jongeren ondersteunen bij hun Big 5 | Nederlands Jeugdinstituut
- Jongere | Zelfstandigheid: een eigen leven leiden | Nederlands Jeugdinstituut
- Hoe ondersteun ik jongeren bij de overgang naar volwassenheid? | Nederlands Jeugdinstituut
- Ondersteuning van kwetsbare jeugd (16 tot 20 jaar) op weg naar volwassenheid. Onderzoek vanuit het leefwereldperspectief in Amsterdam, Haarlem en Rotterdam | NWO

A photograph of a man with curly blonde hair and glasses, wearing a grey button-down shirt, leaning over a desk. He is looking down at a laptop. A woman with dark curly hair, wearing a white top, is sitting at the desk, also looking down at the laptop. A green backpack is visible in the foreground. The background is a simple room with a white wall and a window.

Het Nederlands Jeugdinstituut is een onafhankelijk en betrokken kennis-
centrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van
het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt.

© 2025 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar
gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Auteurs: Eva de Jong en Ellis Gortemaker

Redactie: Nederlands Jeugdinstituut

Fotografie: EyeEm, iStock

Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp